

Zwartboek slacht

Tienpuntenplan voor een
transparant slachtproces

Tienpuntenplan Partij voor de Dieren

1. Verlaag de slachttempo's, stop de perverse prikkels en de extreme efficiëntie-eisen
2. Minder dieren, minder dierenleed
3. Bezem door de NVWA: dierenmishandeling =vervolging, niet handhaven of bewust meewerken aan de verziekte cultuur=ontslag, managers die medewerkers de hand boven het hoofd houden: ontslag
4. Zware straffen bij overtredingen: slachthuis dicht en beroepsverbod
5. Nu niet ingrijpen is te onverantwoord: intensiveer het toezicht
6. Scherp de wet aan
7. Een parlementaire enquête naar de terugkerende misstanden
8. Haal de NVWA weg bij het ministerie van landbouw en benoem een staatssecretaris op justitie voor handhaving dierenwelzijn
9. Verbied misleidende communicatie over en reclames voor dierlijke producten
10. Transparantie: slacht is nooit diervriendelijk, laat dit zien!

Inleiding

'Dieren levend gekookt en gevild in Nederlandse slachthuizen', 'Eigenaar slachthuis slaat vrouw neer bij inspectie NVWA', 'Dierenartsen NVWA laten export ernstig zieke dieren naar slachthuizen in België en Duitsland toe', 'Beerput van NVWA is nog niet leeg', 'Leiding NVWA al jaren op hoogte van misfunctioneren eigen afdeling':

Al tientallen jaren komt de ene na de andere wantoestand in de Nederlandse vee- en vleessector aan het licht. Steevast gebeurt dit wanneer een journalist zich hier in vastbijt, wanneer met een WOB-procedure geheime handhavingsrapporten worden opgevraagd, of wanneer een vrijwilliger zich als uitzendkracht laat inhuren door een slachthuis, vangploeg of veehouder om undercoverbeelden te kunnen maken. Wat het publiek te zien en te horen krijgt vanuit de NVWA zelf, zijn mooie rapporten en persberichten waarin te lezen valt dat het prima is gesteld met het naleven van regels voor dierenwelzijn en hygiëne in slachthuizen en veehouderijen. Vanuit een deel van politiek Den Haag wordt er graag gedaan alsof de misstanden incidenten betreffen die hard zullen worden aangepakt. Er speelt hier echter een veel groter probleem.

Tallose onderzoeksrapporten naar de risico's in de vleesketen en het toezicht hierop schetsen een beeld van een sector zonder zelfreinigend vermogen, waarin massa voorop staat, productiesnelheid boven hygiëne en dierenwelzijn gaat, met een uitgekleed en falend toezichtsapparaat dat niet in staat is hiertegen op te treden. Volgens NVWA-dierenartsen en keurmeesters die de dieren en het vlees controleren heerst er een grote angstcultuur. Dierenartsen die wél willen ingrijpen als ze zien hoe dieren worden mishandeld, krijgen te maken met agressie –soms zelfs fysiek- en intimidatie. Klokkenluiders worden overgeplaatst of zijn in het verleden zelfs vervolgd. Van wie klaagt wordt gehakt gemaakt. Tegelijk is er een grote groep dierenartsen die weigert op te treden tegen misstanden. En een groep die van hun eigen NVWA-leidinggevende opdracht krijgt om niet te handhaven. En, zoals we sinds het verschijnen van undercoverbeelden uit een groot varkensslachthuis weten, zelfs een groep die eigenhandig dieren slaat en zo actief meewerkt aan dierenmishandeling.

Intussen wordt de dagelijkse realiteit achter vlees, zuivel en eieren actief weggehouden van het publiek. Het publiek dat het recht heeft om te weten wat er met de dieren gebeurt, zowel in de stallen als in het slachthuis. Ook landbouwminister Schouten zegt het belangrijk te vinden dat consumenten weten waar hun eten vandaan komt. Aan de verontwaardiging over beelden uit stallen en slachthuizen is duidelijk te zien dat dit niet het geval is.

Landbouwminister Schouten wil nu fundamentele gaan kijken naar dit systeem van hoge productie tegen zo laag mogelijke kosten. De Partij voor de Dieren doet daar in deze nota, gebaseerd op de vele onderzoeksrapporten, verhalen van klokkenluiders en antwoorden op vele vragen, tien dringende voorstellen voor. Omdat er niet langer kan worden gewacht. Nu

niet ingrijpen, is er willens en wetens voor kiezen dat talloze dieren ernstig worden mishandeld en dat ziek vlees in de schappen komt.

Het is tijd om de beerput van de vee- en vleesindustrie open te trekken en hier de schijnwerper op te zetten. Fundamenteel kijken naar het lot van de honderden miljoenen dieren in de veehouderij kan alleen in vol daglicht.

1. Verlaag de slachtempo's, stop de perverse prikkels en de extreme efficiëntie

Slachtsnelheid moet drastisch worden verlaagd.

Kom met een wettelijk maximum voor de bandsnelheid, bepaald door onafhankelijke deskundigen op het gebied van dierenwelzijn.

Dieren worden in Nederland in een letterlijk moordend tempo door slachthuizen gejaagd. Daardoor is er geen enkele mogelijkheid voor normaal toezicht. Dit terwijl de extreme snelheid grote gevolgen heeft voor de dieren en voor de voedselveiligheid.

Per jaar worden er in Nederland 642 miljoen dieren geslacht. Dat zijn bijna 2,5 miljoen dieren per werkdag.

Per slachthuis is de snelheid nu:¹

- 500 tot 700 varkens per uur - bijna 12 dieren per minuut
- 150 tot 200 kalveren per uur – meer dan 3 dieren per minuut
- 50 tot 70 runderen per uur – meer dan 1 dier per minuut
- 11.000 -13.000 kippen per uur- tot wel 216 dieren per minuut²

Het hele logistieke proces is ingericht op hoge productie, waardoor dieren snel door de gangen worden gejaagd om zo snel mogelijk het slachtproces in te gaan. En de slachtsnelheid gaat nog altijd omhoog, omdat er geen concrete normen voor bestaan.

Dankzij opgevraagde inspectierapporten, nieuwsreportages, verhalen van klokkenluiders en undercoverbeelden van vrijwilligers die zich als uitzendkracht hebben laten inhuren door slachthuizen, hebben we kunnen zien hoe deze snelheid leidt tot gruwelijke misstanden, zoals het niet of niet goed bedwelmen van dieren voorafgaand aan de slacht, het levend villen van kalfjes en schapen en het verdrinken van varkens in gloeiend heet water.

Door de snelheid van het slachtproces is het houden van toezicht nagenoeg onmogelijk. Zelfs als er permanent toezicht is, kan deze dierenarts nooit overal tegelijk zijn. Even naar de wc gaan, betekent in een pluimveeslachthuis dat er weer meer dan 1000 kippen zijn geslacht.

¹ Cijfers van grote slachthuizen. Uit beantwoording vragen misstanden, 1-8-2018, Pagina 8

² NVWA analyse fraudebeeld pluimveeketen: "Waar voorheen ongeveer 11.000 kippen per uur geslacht werden, ligt dat getal bij enkele slachterijen nu al op 13.000". <https://edepot.wur.nl/445458>
NVWA infographic dierenwelzijn grote pluimvee slachterijen 2015-2018: "De naleefmonitor geeft de naleving van de regels weer op het gebied van dierenwelzijn bij grote pluimveeslachthuizen. Daar wordt 99,9% van de productie in Nederland geslacht". <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/inspectieresultaten-pluimvee-slachterijen/documenten/consument/eten-drinken-roken/pluimvee/naleefmonitor/infographic-dierenwelzijn-grote-pluimvee-slachterijen-juli-2015-tot-en-met-juni-2018>

Voor de controle op die slacht zijn er bij de NVWA voor heel Nederland 290 fte's beschikbaar. Dat zijn 2,2 miljoen dieren per fulltimer (als deze zijn of haar tijd volledig besteedt aan controles).

Maar ook wanneer misstanden in slachthuizen wèl worden gezien, zorgt de doorgeslagen focus op efficiency voor perverse prikkels om toch niet in te grijpen.

Wanneer er bijvoorbeeld fouten worden gemaakt door slachthuismedewerkers of wanneer er een storing is waardoor de bedwelmingsapparatuur niet goed werkt, kan en moet de NVWA toezichthoudend dierenarts de slacht stilleggen of de slachtsnelheid verlagen. Maar vanwege het grote aantal dieren dat nog in de wachtstallen, of in vrachtwagens voor de deur in de file staat, wordt er soms toch besloten om gewoon door te gaan met slachten. Zeker als het bijvoorbeeld een zomerse dag is en de dieren in de brandende zon in hete vrachtwagens staan. Dieren worden in zulke enorme aantallen aangevoerd dat er al gauw oponthoud en lange wachttijden ontstaan. Het leed van de dieren die op een verkeerde manier worden geslacht wordt op zo'n moment afgewogen tegen het leed van de honderden of duizenden dieren in de wachtrij.

Het moordende tempo van het slachtproces leidt niet alleen tot vreselijk dierenleed, maar ook tot grote voedselveiligheidsrisico's.

Omdat nauwkeurig werken met deze snelheden onmogelijk is, worden er onbedoeld darmen en andere ingewanden opengesneden. Keuringsmedewerkers zien dan karkassen van varkens of koeien voorbij komen die vervuild zijn met mest, gal en baansmeer. Uit verhalen van klokkenluiders weten we dat er op één dag vanuit één slachthuis maar liefst 1.800 kilo varkensvlees is afgevoerd naar de destructie. Bij dit slachthuis was er sprake van tot wel 40% vervuiling met mest.

Dit vervuilde vlees wordt ofwel onderschept en afgevoerd naar destructie, of dit komt zo in de voedselketen en dus op het bord van de consument terecht.

Jaarlijks wordt er 10,5 duizend ton vlees van kippen en eenden afgekeurd (vanwege afwijkingen en vervuiling met mest, gal en baansmeer)³:

dat zijn bijna 7 miljoen vleeskuikens, kippen en eenden.

En ook het vlees van zo'n 80.000 koeien, kalfjes, varkens en geiten⁴ wordt afgekeurd voor menselijke consumptie. Niet alleen door vervuiling, maar ook door ziektes en 'omvangrijk letsel' en open botbreuken.

³ Cijfers afgekeurd pluimveevlees 2017, bron: antwoorden feitelijke vragen LNV begroting over het jaar 2019.

⁴ Cijfers aantal dieren afgekeurd in roodvleesslachthuizen in 2017. Bron: feitelijke vragen jaarverslag en slotwet LNV over het jaar 2018.

Al deze miljoenen dieren zijn voor niks gefokt, hebben ingrepen ondergaan, hebben geleden in de stal, zijn op transport gegaan naar het slachthuis, zijn voor niks geslacht, om te eindigen bij het afval.

Let wel: dit is alleen nog het deel dat daadwerkelijk is onderschept en afgekeurd. Oftewel: waarbij wèl handhavend is opgetreden.

Onderzoekers van de Onderzoeksraad voor veiligheid zagen tijdens een onderzoek hoe slachtafval in bakken belandde voor vlees voor menselijke consumptie⁵. In kleine en middelgrote slachthuizen is er nauwelijks zicht op wat er met slachtafval gebeurt, was hun conclusie.

Er is weinig reden om aan te nemen dat dit uit zichzelf zal verbeteren.

Zoals de Onderzoeksraad voor veiligheid concludeerde:

“Bedrijven vinden een hoge productie (een hoge bandsnelheid) belangrijker dan hygiëne”.

“Veel bedrijven zijn zonder externe prikkel niet bereid zo goed als mogelijk garant te staan voor de voedselveiligheid.”

Voor slachthuizen is dus het kennelijk voordeliger om snel te slachten en grote hoeveelheden vlees weg te gooien, dan langzamer en daarmee zorgvuldiger te werken. Dit is onethisch en ontoelaatbaar. Hier moet worden ingegrepen.

⁵ OVV-rapport Risico's in de vleesketen, 2014

2. Minder dieren, minder dierenleed

Het aantal dieren dat wordt gefokt, gebruikt en gedood in de Nederlandse veehouderij moet (minstens) worden gehalveerd.

- Zorg dat alle varkenshouders die zich hebben aangemeld voor de sanering varkenshouderij, kunnen worden uitgekocht.
- Haal alle productierechten van veebedrijven die deelnemen aan de vrijwillige uitkoopregelingen en die hun stikstofruimte door middel van extern salderen aan andere bedrijven verkopen, uit de markt.
- Voer een dierrechtensysteem in voor alle diersoorten, koppel dit aan een sectoraal plafond en breng dit stapsgewijs omlaag.

Fundamenteel kijken naar de structurele problemen in het slachthuis, betekent dus ook kijken naar het begin: de veehouderij waar de 642 miljoen dieren die door de slachthuizen worden gejaagd, worden gefokt en gebruikt.

Het aantal dieren in de Nederlandse veehouderij is zo groot dat het proces van fokken, aanvoeren van dieren in stallen, en afvoeren van dieren naar het slachthuis heel strak wordt gepland. Alles draait om efficiency, lage kosten en hoge productie. Alles draait om massa om het proces rendabel te houden. Dit zorgt voor de perverse prikkel om maar door te blijven gaan met fokken, gebruiken en doden van dieren.

Vleeskuikens worden bijvoorbeeld na zes weken afgevoerd naar het slachthuis, waarna de volgende lading kuikens alweer op een broerderij uit het ei is gekropen om in de snel schoongemaakte stal te worden uitgestort. Deze maximale 'optimalisatie' laat geen ruimte voor onverwachte omstandigheden zoals extreem weer.

Tijdens de hittegolven in de zomer van 2019 zagen we dat de transporten met dieren naar slachthuizen ondanks de hitte gewoon door bleven gaan. Dieren werden ondanks hoge temperaturen toch naar het slachthuis vervoerd, omdat de volgende lichter dieren al voor de staldeuren stond. Dit is ook de reden dat de pluimveesector tot nu toe weigert om deel te nemen aan de afspraak die landbouwminister Schouten maakte met de verschillende veehouderijsectoren om geen dieren meer te vervoeren als het buiten warmer is dan 35 graden. Dit terwijl vleeskuikens door hun extreme gewicht waarop ze zijn doorgefokt hun warmte niet goed kwijt kunnen en door hun snelle stofwisseling zelf meer warmte produceren. Zij kunnen al bij 25 graden last hebben van hittestress⁶. De temperatuur in de kratten waar vleeskuikens met vele soortgenoten in gepropt zitten, loopt in de vrachtwagen op tot 5 tot 10 graden hoger dan de buitentemperatuur. Er zou voor transporten met

⁶ Rapport "Op de bres tegen hittestress" van Eyes on animals en de Dierenbescherming, 2019

vleeskuikens dus een maximumtemperatuur moeten gelden van 20 graden in plaats van de 35 graden waar de sector niet eens aan wil.

Hittestress ontstaat niet alleen tijdens transport, maar ook in potdichte stallen waar de temperatuur op zomerse dagen flink kan oplopen. In 2019 stierven 163.000 dieren door de hitte in stallen, waarvan een groot deel is gestikt nadat de ventilatie uitviel.⁷ Varkens nemen modderbaden in hun eigen uitwerpselen in een wanhopige poging verkoeling te vinden. In het huidige beleid wordt de stal dan uitgedund door dieren vervroegd naar de slacht te sturen. Beter dood dan warm, zo lijkt de gedachte. Typisch voor de perversiteit van het systeem. De dieren hebben lucht en ruimte nodig.

Dat de vleesindustrie gebaat is bij massa, is geen geheim. Bij het nieuws dat er tweederde meer meldingen waren dan verwacht voor de saneringsregeling varkenshouderij en diverse partijen in de Tweede Kamer opriepen om alle varkenshouders die willen stoppen, hier bij te helpen, wees de voorzitter van de Coalitie Vitale Varkenshouderij er direct op dat de hele keten „voldoende volume” nodig heeft. “Voor een slachterij is het bijvoorbeeld belangrijk genoeg aanvoer te krijgen.”⁸

Nog onzichtbaarder dan het leed in slachthuizen, is het leed van de dieren in de stallen. Naast het vele leed dat is toegestaan volgens de Nederlandse wetgeving (zoals ingrepen en het weghalen van pasgeboren kalfjes en geitenlammetjes bij hun moeders voor de productie van zuivel), is er sprake van veel overtredingen. Dier en Recht turfde het aantal overtredingen in de veehouderij, van vleeskuikens met brandwonden aan hun poten omdat ze permanent in de eigen poep moeten staan, van kalfjes, kalkoenen en vleesvarkens met ontstekingen aan longvlies en ogen omdat de lucht in de stallen is verveend van ammoniak, tot zieke of gewonde legkippen die door veehouders worden gedood zonder dat een dierenarts komt kijken, en kwam op 2,7 miljard overtredingen per jaar.⁹

Maar het aantal controles dat door NVWA-dierenartsen in stallen wordt uitgevoerd om te kijken hoe het gaat met de dieren, is onvoorstelbaar laag. In 2017 werd bij 2% van de bedrijven een dierenwelzijnscontrole uitgevoerd. In 2018 was dit 3,97%. Dat betekent dat er gemiddeld één keer in de 25 tot 50 jaar een toezichthouder in de stal komt kijken naar het welzijn van de dieren.

Op de beelden die onlangs verschenen uit Slachthuis Westfort waren veel varkens te zien met grote abcessen of tumoren¹⁰. Soms wel zo groot als een voetbal. Het kan niet anders

⁷ Naast de 163.000 dieren die door de hitte omkwamen in de stallen, kwamen er in 2019 ook nog 176.000 dieren om bij stalbranden. <https://www.wakkerdier.nl/persberichten/339-000-dieren-dood-door-brand-en-hittestress-in-2019/>

⁸ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/01/15/hoeveel-varkens-verdwijnen-a3987046>

⁹ <https://www.trouw.nl/nieuws/vleesindustrie-begaat-2-7-miljard-overtredingen-per-jaar~bf5de040/>

¹⁰ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5003626/varkens-slachthuis-slaan-geweld-vlees>

dan dat de varkens deze al in de stal hebben gehad. Dit terwijl gewonde, zieke of zwakke dieren niet mogen vervoerd naar het slachthuis volgens de Europese transportverordening.

Eerder verschenen er al beelden van varkens met abcessen en navelbreuken bij verzamelcentra waar dieren worden gekeurd voordat ze naar het buitenland worden geëxporteerd.¹¹ Bij de verzamelcentra hadden ze van NVWA dierenartsen goedkeuring gekregen om te worden geëxporteerd, terwijl dit wettelijk verboden is. Inspecteurs uit België en Duitsland meldden dat het ging om ernstig kreupele en gewonde varkens die nooit hadden mogen worden vervoerd omdat er sprake is van onnodig lijden tijdens het transport.

Op basis van risicoanalyses kijkt de NVWA waar de grootste risico's zitten en waar de controles moeten worden uitgevoerd. Dit heet risicogericht toezicht. Maar ook hier zitten grote gaten in.

Zo is er in heel 2018 niet één reguliere controle uitgevoerd bij bedrijven met vleeskuikenouderdieren; de dieren die worden gebruikt om de eieren te produceren waar vleeskuikens uit komen. Dit zijn dieren die zijn doorgefokt om snel veel vlees te produceren: de plofkip die na zes weken wordt geslacht. De ouderdieren hebben dezelfde genen en dus hetzelfde groeitempo. Maar deze dieren worden langer gebruikt dan zes weken en krijgen minder eten en drinken zodat ze minder snel groeien. Uit hun eigen risicoanalyse weet de NVWA dat slechts 38% van de bedrijven met vleeskuikenouderdieren de regels naleeft. Bij 62% van de bedrijven met vleeskuikenouderdieren is dus sprake van overtredingen en krijgen de dieren onvoldoende water en voer of hebben ze geen zitstok. In totaal gaat het om 8,74 miljoen ouderdieren bij 98 bedrijven die aan hun lot worden overgelaten. Toch is de NVWA in een heel jaar tijd niet één keer bij een bedrijf komen kijken hoe het met de dieren ging.

Er zijn dus grote vraagtekens te plaatsen bij het risicogericht toezicht. Als vaststaat dat een bepaalde sector de regels zo grootschalig overtreedt en er niet één keer wordt gecontroleerd: hoe groot moet het risico dan zijn voordat er actie wordt ondernomen? Of is het misschien zo dat er alleen wordt gecontroleerd in sectoren waar minder problemen worden verwacht, zodat er een rooskleuriger beeld ontstaat?

¹¹ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/4742946/nvwa-dierenartsen-export-ernstig-zieke-dieren-toe>

3. Bezem door de NVWA

De bezem moet grondig door de NVWA.

-Dierenartsen die dieren mishandelen moeten direct worden geschorst en strafrechtelijk worden vervolgd.

-Dierenartsen die niet handhaven, moeten er uit.

-Teamleiders die niet functioneren, die medewerkers opdragen om niet te handhaven of niet functionerende medewerkers een hand boven het hoofd houden, moeten vertrekken.

-Het management dat dit systeem al jaren in stand houdt, moet op de schop.

We weten dus dat er 642 miljoen dieren per jaar in een moordend tempo worden geslacht, en dat het aantal NVWA-toezichthouders beperkt is, waardoor de kans niet groot is dat een overtreding überhaupt wordt opgemerkt.

Maar als er NVWA-dierenartsen aanwezig zijn, handhaven ze dan wel? Talloze meldingen van klokkenluiders, dierenrechtenorganisaties en burgers duiden er op dat dit niet zo is.

En dit is al jaren bekend. Al in 2013 moest staatssecretaris Dijksma al toegeven dat NVWA toezichthouders niet altijd gemotiveerd waren om te handhaven: “Mogelijk zijn de drijfveren om niet te handhaven sterker dan om wel te handhaven”. Ze schreef dit na een intern NVWA onderzoek naar het toezicht bij kleine en middelgrote slachterijen met een aantal stevige conclusies.¹² NVWA-toezichthouders vulden formulieren niet in, traden niet op tegen overtredingen, schreven geen boetes uit, herkenden overtredingen soms zelfs niet, waren te veel verweven met het slachthuis of kregen geen steun van hun teamleider om daadwerkelijk handhavend op te treden. Een verbeterplan volgde.

Maar afgelopen jaar werd duidelijk dat hierin nog niets is verbeterd. Wat de zaak aan het rollen bracht, waren berichten van klokkenluiders over het toezicht bij kleine en middelgrote slachthuizen in Noord Nederland. Bij deze slachthuizen was geen wolkje aan de lucht, totdat een aantal dierenartsen van een andere afdeling van de NVWA ging meekijken. De dierenartsen die er fris binnenkwamen, zagen dat er van alles misging. Dit terwijl de NVWA-dierenartsen die hier tot dan toe over de vloer kwamen, nooit overtredingen rapporteerden. De misstanden die zij zagen hebben zelfs geleid tot vervolging door het Openbaar Ministerie. Op verzoek van het Openbaar Ministerie is er ook bij drie andere slachthuizen gekeken. Daar bleken dezelfde grote misstanden te spelen. Vele zeer ernstig zieke dieren, kreupele dieren en dieren met open wonden die nooit vervoerd hadden mogen worden, werden bij deze slachthuizen aangevoerd en door slecht optreden van de NVWA waren volgens klokkenluiders ook nog mogelijk tientallen tonnen aan afgekeurd vlees in de voedselketen terechtgekomen.

¹² NVWA intern audit rapport, 2013 Rapportage project Verbetering toezicht kleine en middelgrote slachterijen

Zonder het doortastende optreden van het Openbaar Ministerie en de dierenartsen die de bal aan het rollen brachten, was dit niet aan het licht gekomen.

Er is alle reden om aan te nemen dat deze problemen niet alleen spelen in slachthuizen in het noorden van Nederland, maar zich overal voordoen. Toch richtte het onderzoek dat hier uit voortkwam, zich alleen op het optreden van de NVWA bij deze vier kleine en middelgrote 'noordelijke slachthuizen'.¹³ De conclusies waren een herhaling van die uit 2013.

Er is nog altijd een grote groep toezichthouders is die wel aanwezig is, maar niet ingrijpt. Ze staan er bij, maar weigeren te handhaven. Vullen geen formulieren in, schrijven geen rapporten en geven geen boetes. Sommigen geven zelfs ronduit toe dat ze niet handhaven en ook niet van plan zijn dit ooit te gaan doen. In een aantal gevallen krijgen toezichthouders opdracht vanuit hun leidinggevende om niet zo moeilijk te doen. Uit opnames van gesprekken bleken dierenartsen door managers onder druk te worden gezet om minder te handhaven, net als andere dierenartsen, omdat dit lastig is naar het bedrijf toe.

Dit zijn geen incidenten, dit is een bedrijfscultuur. En dit is al jaren aan de gang.

De onlangs verschenen beelden uit varkensslachthuis Westfort bevestigen dat dezelfde situatie zich ook voordoet in een groot slachthuis in het midden van het land.¹⁴ Dit slachthuis heeft permanent NVWA toezicht. En cameratoezicht, waarbij de beelden live kunnen worden gevolgd op het kantoor van het slachthuis. Volgens de NVWA-toezichthouders houdt dit slachthuis zich keurig aan de regels op het gebied van dierenwelzijn. Ook de directeur van het slachthuis zei in een reactie dat zij nooit boetes kregen.

Maar wanneer een vrijwilliger zich twee weken laat inhuren als uitzendkracht en undercoverbeelden maakt, blijkt hoe het er in werkelijkheid aan toe gaat. Op de misstanden die we zien in de beelden wordt dus niet gehandhaafd. Geen schriftelijke waarschuwingen, geen rapporten, geen boetes.

Op de beelden is zelfs te zien hoe NVWA-dierenartsen zelf ook varkens slaan.¹⁵ Dit is een nieuw dieptepunt.

Hetzelfde zagen we bij keuringsmedewerkers die intern aanklaarten dat grote hoeveelheden vlees, tot wel 40%, zijn vervuild met mest, gal en baansmeer en dat dit een structureel probleem is in de betreffende slachterij. Officiële klachtenformulieren werden ingediend. De NVWA oordeelde echter dat deze slachterij alle regels met betrekking tot hygiënisch werken volledig naleeft.

¹³ Later uitgebreid naar de handhaving bij een aantal verzamelcentra, naar aanleiding van opgevraagde handhavingsdocumenten.

¹⁴ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5003626/varkens-slachthuis-slaan-geweld-vlees>

¹⁵ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5003626/varkens-slachthuis-slaan-geweld-vlees>

Afgelopen zomer zagen activisten bij een slachthuis hoe varkens, tegen de afspraak in, werden vervoerd naar het slachthuis terwijl de temperatuur opliep tot 37 graden Celsius in de schaduw en meer dan 50 graden Celsius in de zon. Ze zagen hoe de varkens haptten naar adem, het schuim op de mond hadden staan en wanhopig zochten naar frissere lucht. Ze vroegen de NVWA-dierenartsen ter plekke om in te grijpen, maar deze weigerde actie te ondernemen.

Ook het management moet op de schop. Want het is het management dat deze situatie al die jaren heeft laten voortbestaan. Het is het management dat interne signalen over misstanden heeft genegeerd, dat rapporten over niet handhavende medewerkers in de la heeft weggestopt. Het is het management dat welwillende dierenartsen actief onder druk heeft gezet om niet te handhaven. Het is het management dat geen actie ondernam na klachten van collega's uit België en Duitsland over het illegaal goedkeuren van transporten van zieke en kreupele dieren. Dit was al sinds 2017 bekend, maar pas na een nieuwreportage van RTL Nieuws over rapporten die Animal Rights met een WOB-procedure opvroeg, kwam dit aan het licht en op de tafel van de minister.

En het is het management dat rapport na rapport over het niet functioneren van de NVWA naast zich neer heeft gelegd.

4. Zware straffen bij overtredingen: slachthuis dicht en een beroepsverbod voor medewerkers

Zware overtredingen vragen om zware straffen.

Intimidatie of fysiek geweld tegen toezichthouders? Slachthuis sluiten

Ernstige overtredingen tegen dieren? Slachthuis sluiten

Dierenmishandeling? Beroepsverbod

Als overtredingen al worden gezien en als er al wordt gehandhaafd, zijn de sancties vervolgens zo mild dat ze in geen enkele verhouding staan tot het leed dat de dieren is toegebracht. Veel te vaak worden er alleen waarschuwingen gegeven. Voor zover er al boetes worden gegeven, zijn dit schijntjes in verhouding tot de omzet van een slachthuis.

Zo werd voor het levend villen van een kalfje een boete opgelegd van 1500 euro.¹⁶ Voor het niet doorsnijden van de halsslagaders bij twee varkens: 1500 euro. Niet doorsnijden van de halsslagaders en niet controleren of de dieren dood zijn voordat zij het verdere slachtproces in gaan: 3000 euro.

Er kunnen hogere boetes worden opgelegd. Een slachthuis kan nu al een boete van 10% van de jaaromzet opgelegd krijgen. Een slachthuis kan nu al worden gesloten bij structurele overtredingen. Maar dit gebeurt niet.

Op zware overtredingen moeten zware straffen volgen.

Als een NVWA-dierenarts wil optreden, volgt er soms intimidatie of zelfs fysiek geweld. Zo werd vorig jaar een NVWA dierenarts mishandeld door de eigenaar van een slachthuis toen zij wilde handhaven. Dit is ontoelaatbaar.

Bij het intimideren, slaan of in discussie gaan met toezichthouders en zo toezicht en handhaving onmogelijk maken, moet een slachthuis meteen worden gesloten.

Medewerkers die zich schuldig maken aan ernstige dierenmishandeling moeten een beroepsverbod krijgen en worden vervolgd voor dierenmishandeling.

Ook als het gaat om verwaarlozing van landbouwhuisdieren is het effect van opgelegde sancties bedroevend klein. In 2018 zag de NVWA bij 58% van de inspecties bij risicobedrijven één of meer overtredingen¹⁷. Hierop volgden een waarschuwing, een boete, een proces verbaal of een bestuursrechtelijke maatregel zoals de opdracht om de stallen schoon te

¹⁶ <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4243876/slachthuis-23-maakt-een-puinhoop-van-het-doden-van-varkens>

¹⁷ <https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2019/12/18/nvwa-dwingt-notoire-overtreders-dierenwelzijn-om-bedrijfsvoering-aan-te-passen>

maken of een dierenarts in te schakelen. Bij hercontroles bleek bij 57% van de gevallen de situatie nog steeds niet op orde te zijn.

Hier moet harder worden ingegrepen, om deze dieren te beschermen.

Voor dit soort gevallen is het van groot belang dat de dierenwelzijnsteams die zijn aangesteld om te handhaven in zware dierenwelzijnszaken, in hun huidige vorm worden behouden. Deze teams hebben keer op keer bewezen van grote waarde te zijn voor de organisatie, onder andere bij het optreden in de noordelijke slachthuizen.

5. Nu niet ingrijpen is te onverantwoord: intensiveer het toezicht

Nu niet ingrijpen, is er willens en wetens voor kiezen dat talloze dieren ernstig worden mishandeld en dat ziek vlees in de schappen komt.

Voer nu alle maatregelen door die nodig zijn en stem het aantal dieren dat wordt geslacht, af op de handhaving die je kunt waarmaken.

Er worden dus 642 miljoen dieren geslacht, waar nauwelijks toezicht op plaatsvindt en als er al overtredingen worden gezien, is het maar de vraag of er wordt ingegrepen. Op undercoverbeelden zien we tot wat voor vreselijke situaties met ongekend dierenleed dit leidt. Dit is aan de orde van de dag, iedere dag weer: 2,5 miljoen dieren per werkdag.

Nu niet ingrijpen, is er willens en wetens voor kiezen dat talloze dieren ernstig worden mishandeld en dat ziek vlees in de schappen komt. Nu niet ingrijpen is te onverantwoord.

Alle inspecties moeten voortaan door twee NVWA dierenartsen worden uitgevoerd. Dit verkleint de druk op de individuele NVWA dierenarts, vermindert de kans op agressie en intimidatie.

Bij alle slachthuizen moet nu direct permanent toezicht worden ingevoerd. Uit alle signalen van klokkenluiders en undercoverbeelden blijkt dat ernstige misstanden zich overal voordoen: bij kleine, middelgrote en grote slachthuizen door het hele land. Dit betekent dat er overal toezicht moet zijn op alle momenten dat er wordt geslacht.

Bedrijven moeten betalen voor het aantal uren dat nodig is om voldoende toezicht te houden. Het aantal uren dat nodig is, wordt bepaald door de NVWA zelf op basis van het risicoprofiel van het slachthuis en in het verleden geconstateerde overtredingen. Hoe meer overtredingen, hoe meer uren toezicht verplicht moeten worden ingekocht.

Cameratoezicht moet direct in alle slachthuizen worden ingevoerd, waarbij de camera's op alle plekken worden gehangen waar extra grote dierenwelzijnsrisico's zijn. Alle beelden moeten live bekeken kunnen worden door in ieder geval de NVWA en de directie van het slachthuis. Zo kan er snel worden ingegrepen.

Er moet voldoende tijd zijn om rond te kijken, om ook zaken te zien die niet op een checklist staan. Zoals de OVV in 2014 constateerde, zijn dierenartsen op dit moment geneigd snel te controleren op bekende zaken (stopwatch-toezicht), in plaats van op onderzoek te gaan. Dit komt door de hoge tijdsdruk en het feit dat het toezicht per kwartier in rekening wordt gebracht.

Om te voorkomen dat NVWA dierenartsen door herprioritering op andere controles worden gezet, komen er schotten om de uren die beschikbaar zijn voor controles op dierenwelzijn. Hierbij moet er voldoende tijd zijn voor het schrijven van rapporten en opbouwen van zaken, bijvoorbeeld in gevallen van dierverwaarlozing of malafide puppyhandel.

Omdat de NVWA niet de capaciteit heeft om bovenstaande maatregelen te nemen met de huidige dieraantallen, moet het aantal dieren dat wordt gefokt en geslacht worden afgestemd op het toezicht dat je kunt waarmaken. Anders kies je er willens en wetens voor dat talloze dieren ernstig worden mishandeld en dat ziek vlees in de schappen komt.

6. Scherp de wet aan

Scherp de wet aan en zorg voor betere handhaving.

Open normen laten te veel ruimte voor discussie, maken de handhaving vaak onmogelijk. Dit zorgt voor onveilige situaties voor toezichthoudende dierenartsen.

Sancties worden makkelijker aangevochten als de regel niet duidelijk is. De dieren zijn niet gebaat bij juridisch gesteggel.

Dieren worden geofferd op het altaar van de economie. Economische belangen gaan steevast boven het welzijn van dieren. De wetgeving die dieren zou moeten beschermen, staat veel te veel toe. Op de schokkende beelden gemaakt in eendenstallen¹⁸, in varkensstallen¹⁹, en onlangs nog bij een groot pluimveeslachthuis²⁰, zijn vreselijke dingen te zien. Maar de meeste handelingen die te zien zijn, zijn gewoon toegestaan volgens de wet: het houden van moederzeugen tussen stangen, waardoor ze nauwelijks kunnen bewegen, het afknippen van staartjes en het vijlen van tandjes bij pasgeboren biggetjes, het aan hun poten ophangen van spartelende kippen aan slachthaken. Het is vreselijk, maar het zijn geen overtredingen.

Dan is er een grijs gebied. De zogenaamde open normen. Wetten en regels die dieren zouden moeten beschermen zijn zo ruim geformuleerd dat ze op uiteenlopende manieren kunnen worden uitgelegd. Dit zorgt voor onduidelijkheid, discussie en maakt effectieve handhaving in de praktijk vaak onmogelijk.²¹ Ook zorgt het voor grote spanningen op de werkvloer, wanneer een welwillende NVWA-dierenarts wil optreden tegen misstanden die eerder werden goedgekeurd door een minder strenge collega.²²

Neem de luchtkwaliteit in stallen. Daarvan zegt de wet dat die niet schadelijk mag zijn voor de dieren. Maar hoe kun je dat als controleur objectief vaststellen?

In de praktijk werken inspecteurs die in stallen komen met checklists die vrijwel alleen zijn gericht op meetbare elementen (bijvoorbeeld de breedte van de roosters). Dit is makkelijker en eenduidiger vast te stellen dan open normen. Zeker als er maar een beperkte tijd is om rond te kijken. Zonder concrete indicatoren en met toezichthouders die maar zeer beperkt tijd hebben en bovendien grote druk ervaren vanuit een veehouder, is er wel een heel sterk intrinsiek gemotiveerde toezichthouder nodig die bovendien stevig in zijn of haar schoenen

¹⁸ <https://vimeo.com/280333422>,

¹⁹ <https://vimeo.com/304766657>

²⁰ https://www.youtube.com/watch?v=tZtea_YX5IM&feature=youtu.be

²¹ Risicobeoordeling roodvleesketen Rund, varken, paard, schaap en geit, p. 11: "Het open karakter van diverse voorschriften in de vigerende dierenwelzijnswetgeving (artikel 1.6 en 1.7 Besluit houders van dieren) bemoeilijkt de vaststelling van de naleving ervan en belemmert daarmee effectief toezicht op en handhaving van deze regelgeving.

²² 2Solve, 2019, Feitenonderzoek toezichtsketen en tekortkomingen hierin kleine- en middelgrote slachthuizen Noord-Nederland

staat omdat je kunt wachten op een discussie. Het is maar de vraag of iemand daar zin in heeft, in zijn eentje in de stal.

Op het moment dat een maatschappelijke organisatie aan de bel trok over de giftige staldampen waar varkens ziek van worden, werd er een onderzoek ingesteld voor ruim 73 duizend euro onderzoek.²³ Dat leverde dikke onderzoeksrapporten op van de Universiteit Wageningen, om aan de hand daarvan weer een protocol te kunnen maken dat wel kan worden gehandhaafd.

Open normen zijn niet alleen lastig voor de inspecteurs die de regels willen handhaven: ze kunnen er ook toe leiden dat alles maar wordt goedgekeurd. Soms is het ook voor de inspecteurs zelf onduidelijk wat er precies wordt bedoeld. Een voorbeeld hiervan waarover al jaren onduidelijkheid bestaat, is de vraag wanneer een dier wel of niet transportwaardig is. Uitgemolken melkkoeien ('einde-loopbaan dieren' genoemd) zijn vaak in zo'n slechte staat dat eigenlijk alle dieren zouden moeten worden afgekeurd. Bij deze dieren hanteren toezichthouders vaak een eigen norm. Dit zorgt voor extra dierenleed.

Begin aan het begin en stel de regels gewoon eenvoudiger en scherper met duidelijke wetgeving die ook voor de handhavers makkelijk toepasbaar is. Dat zou veel schelen voor de problemen die we bij de NVWA zien.

²³ Dit onderzoek heeft € 73.300 (inclusief btw) gekost. Het onderzoek liep van 2015 tot april 2017. BRON: antwoorden schriftelijke vragen Ouwehand giftig stalklimaat varkenshouderij.

7. Parlementaire enquête

Onderzoek na onderzoek heeft telkens weer dezelfde misstanden binnen de NVWA aan het licht gebracht.
Het is tijd voor een parlementaire enquête om te leren van het verleden.

Met al deze signalen, al deze rapporten die keer op keer zijn verschenen over het niet functioneren van de NVWA en het gebrek aan grip op voedselveiligheidsrisico's, alle verbeterplannetjes en noodreparaties vanuit het ministerie, is er nog niks verbeterd voor de dieren in de vee- en vleesindustrie.

Naast de ingrepen die nu direct nodig zijn vanwege de noodsituatie voor dieren in de vee- en vleesindustrie, is het belangrijk om terug te kijken naar hoe het zo ver heeft kunnen komen. Om alle verhalen van betrokkenen te horen. In het verleden zijn vaak vooral klokkenluiders aangepakt en niet de misstanden. Een bekend verhaal is dat van de oud-NVWA dierenarts die jaren geleden al rapporteerde over de gruwelijkheden die hij zag in slachthuizen²⁴. Het onverdoofd slachten van runderen met een te kort mes bijvoorbeeld, waardoor de slachter met het mes heen en weer moet zagen. Er werd niet ingegrepen. Terwijl hij opkwam voor de dieren, zoals van hem wordt verwacht volgens de eed. De dierenarts werd na elke melding van misstanden overgeplaatst. Uiteindelijk werd hij ontslagen.

Als iemand zich kritisch uitlaat over de gang van zaken of misstanden die structureel plaatsvinden, komt het nog altijd voor dat -ook door de NVWA- wordt verzocht om overplaatsing. Nog altijd wordt door klokkenluiders gesproken over afrekeningen. Hier moet de schijnwerper op.

²⁴ <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/06/23/hoe-zieke-biggen-en-vieze-kippen-op-je-bord-belanden-11238181-a1564284>

8. Haal de NVWA weg bij het ministerie van landbouw

De NVWA moet onafhankelijk kunnen functioneren van het ministerie van landbouw.
Dieren verdienen bescherming tegen de landbouwbelangen.

De belangen van dieren worden in dit systeem, gericht op hoge productie en lage kosten, standaard ondergeschikt gemaakt aan de belangen van de vee- en vleessector.

De sector is niet alleen te groot om gecontroleerd te worden; de vleesindustrie heeft ook een veel te grote vinger in de pap van de politiek, die haar aan banden zou moeten leggen. Dit kent een lange geschiedenis.

Vanaf 1984 hebben forse reorganisaties plaatsgevonden toen de Keuringsdienst van Waren en de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees werden samengevoegd. De boerenlobby zette het ministerie van Landbouw onder druk om alle keuringen onder zijn vleugels te krijgen. In 2003 is dat gelukt. Tijdens de formatie van het kabinet-Balkenende II ging de primaire politiek-bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de VWA van het ministerie van Volksgezondheid naar Landbouw. Dat ministerie gaf in 2005 een vrijbrief aan de industrie, toen de vleeskeuring werd ondergebracht bij de private onderneming KDS (Kwaliteitskeuring Dierlijke Sector). Dat kostte de overheid 50 miljoen euro en leidde alleen maar tot een toename van het aantal vleeschandalen. Ervaren keurmeesters moesten vervroegd met pensioen en werden vervangen door goedkope arbeidskrachten.

Cees Veerman, destijds minister, gaf in 2013 toe dat hij vreesde voor de onafhankelijkheid van de NVWA, want hij zei dat bij Landbouw exportbelangen al snel boven alles gaan. Je zou denken dat de man wist waarover hij het had. In menskracht halveerde de NVWA bijna: van 3.700 naar 2.175 fte's in tien jaar tijd.

De schade die dit hele proces heeft aangericht, is tot op de dag van vandaag nog zichtbaar.

Dat dit tweepettensysteem niet werkt, werd ook al duidelijk in de Q-koortsaffaire. De commissie-Van Dijk oordeelde in 2010 dat de toenmalige VWA onafhankelijk gemaakt moest worden van de twee betrokken beleidsdepartementen om weer een werkelijke autoriteit te worden.

Laten we deze aanbeveling nu eindelijk opvolgen en de NVWA weg halen bij het ministerie van landbouw. Ook moet KDS weer onafhankelijk worden. Dit biedt de beste mogelijkheden voor eerlijke en volledige controle.

Een logischer plek zou zijn, om de NVWA onder te brengen bij het ministerie van Justitie en Veiligheid. Onder dit ministerie zou een aparte staatssecretaris voor Rechtsbescherming en dierenwelzijn kunnen worden aangesteld, waar de NVWA onder hangt.

Per jaar worden er zo'n 650 miljoen dieren geslacht in Nederland. Per kabinetsperiode zijn dit 2.600.000.000 (2,6 miljard) dieren. Met 2,7 miljard overtredingen per jaar[22], vinden er in één kabinetsperiode 10,8 miljard overtredingen plaats. Dit rechtvaardigt een eigen staatssecretaris en goed functionerend toezichtsapparaat.

9. Verbied misleidende communicatie over en reclames voor dierlijke producten

Er is een groot gat tussen de werkelijkheid voor de honderden miljoenen dieren in de vlees-, zuivel en eierketen en het beeld dat wordt voorgespiegeld over de veehouderij. Stop met misleidende communicatie, verhullende termen en misleidende reclames voor dierlijke producten.

Iedereen kent de mooie plaatjes van koeien die lekker buiten zijn in een groene weide of varkens die rollen in een modderpoel in advertenties of reclames. Lachende kippen op verpakkingen van eieren of in de etalage van een slager.

Het leven van de dieren die zijn gefokt, gebruikt en gedood voor deze producten ziet er in werkelijkheid heel anders uit. Voor veel dieren is de rit naar het slachthuis bijvoorbeeld de eerste keer dat ze buiten zijn.

In de veehouderij en ook door de NVWA en het ministerie van landbouw wordt als het gaat om dieren gecommuniceerd met verhullende en misleidende termen. Zo wordt het feit dat ieder jaar 30 miljoen dieren van ellende sterven in de stallen 'uitval' genoemd. Een 'scharrelstal' is in werkelijkheid een dichte schuur waar kippen nauwelijks ruimte hebben om te bewegen. 'Welzijnskooien' zijn draadgazen kooien waarin nertsen en konijnen hun leven lang zijn opgesloten, waarin ze nauwelijks kunnen bewegen. En konijnen leven in een systeem van 'parkhuishuisvesting' niet lekker buiten waar ze tunnels kunnen graven, maar nog altijd binnen in een kooi, boven hun eigen uitwerpselen.

Stop met dit actief voorliegen van consumenten.

10. Transparantie: slacht is nooit diervriendelijk, laat dit zien!

Slacht is nooit diervriendelijk. Vertel consumenten het werkelijke verhaal achter het leven, lijden en sterven van dieren in de veehouderij.

Landbouwminister Schouten zegt het belangrijk te vinden dat consumenten weten waar hun eten vandaan komt. Maar de dagelijkse realiteit achter vlees, zuivel en eieren wordt actief weggehouden van het publiek. Iedere keer dat dit soort beelden de harde werkelijkheid laten zien achter de productie van vlees, zuivel, eieren en vis, reageren mensen geschokt.

Er is een grote kloof tussen wat de consument wordt voorgespiegeld en de dagelijkse realiteit voor dieren in de veehouderij. Landbouwminister Schouten houdt bijvoorbeeld vol dat de consument kan kiezen voor vlees met een keurmerk. Maar, zoals ook Zondag met Lubach een paar maanden geleden nog liet zien, weten mensen niet dat ook deze dieren in de CO₂-kelder terecht komen en op dezelfde vreselijke manier worden geslacht. De beelden uit slachthuis Westfort, waar dieren terecht komen met een Beter Leven of biologisch keurmerk, waren even vreselijk als die van andere slachthuizen.

Wanneer undercoverbeelden uit stallen naar buiten komen, zoals van het ruw vangen en doodtrappen van eenden of van zieke en gewonde biggen die aan hun lot worden overgelaten, is eerste reactie van de minister vaak dat deze niet representatief zijn voor de sector. Terwijl het meestal gaat om handelingen die haar wetgeving gewoon toestaat. De minister kiest meteen voor het sussen van het geweten van dezelfde consument die volgens haar moet gaan handelen.

Dit gaat over het recht op informatie in een democratische samenleving, waarin burgers volgens deze minister verantwoordelijk zijn voor het dierenwelzijn en geïnformeerde keuzes moeten maken. Als de minister er een persbericht uit doet over de varkenshouderij, dan kiest zij voor een foto van varkens die buiten lopen. Dat mag, maar dat zijn er maar een paar. Als ze achter haar beleid staat, dan kiest ze voor de realiteit en voor de foto waarop te zien is waar de meeste dieren in Nederland mee te maken hebben: opgesloten in donkere stallen, met afgeknipte staarten en zonder daglicht en frisse lucht. Er gaan er per jaar bijna 6 miljoen vroegtijdig dood in de stallen.

Het publiek heeft het recht om te weten wat er met de dieren gebeurt, zowel in de stallen als in het slachthuis. Landbouwminister Schouten moet eindelijk de waarheid durven te vertellen: met 642 miljoen dieren die per jaar in Nederland worden geslacht, met slachttempo's van 650 varkens per uur in één slachthuis, en 290 controleurs om dat allemaal in de gaten te houden, blijven ernstige misstanden aan de orde van de dag. Keurmerk of niet.

Een greep uit de verschenen rapporten:

- Algemene Rekenkamer, 2005, Voedselveiligheid en diervoeders
- Hoekstra, 2008, Onderzoek VWA rapport 'Modernisering activiteiten levende dieren en levende producten'
- Vanthemsche, 2008: Het functioneren van de Voedsel en Waren Autoriteit in de controle op slachthuizen en exportverzamelplaatsen
- Vanthemsche, 2011, Vervolgaudit aangaande het functioneren van de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA) inzake de controle op slachtplaatsen en exportverzamelplaatsen
- NVWA intern audit rapport, 2013 Rapportage project Verbetering toezicht kleine en middelgrote slachterijen
- Algemene Rekenkamer, 2013, Toezicht bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit na de fusie
- Onderzoeksraad voor veiligheid, 2014: Risico's in de vleesketen
- Sorgdrager, 2018, Onderzoek fipronil in eieren
- Onderzoeksraad voor veiligheid, 2019, Opkomende voedselveiligheidsrisico's
- 2Solve, 2019, Feitenonderzoek toezichtsketen en tekortkomingen hierin kleine- en middelgrote slachthuizen Noord-Nederland